

С.О.Шевченко

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант Дніпропетровського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України

УДК 351.851 (477)

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО АУДИТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В статті розкривається сутність, специфіка та особливості процедури освітнього аудиту та його значення у державно-громадському механізмі управління якістю вищої освіти. Обґрунтовується необхідність створення аудиторських агентств та запровадження аудиторських процедур для здійснення незалежної оцінки якості вищої освіти у форматі входження України до єдиного освітнього європейського простору.

В статті раскрывается сущность, специфика и особенности процедуры образовательного аудита и его значение в государственно-общественном механизме управления качеством высшего образования. Обосновывается необходимость создания аудиторских агентств и внедрения аудиторских процедур для осуществления независимой оценки качества высшего образования в формате вхождения Украины в единое образовательное европейское пространство.

The essence, specificity and peculiarity of the procedure of the educational audit and its value in the state and public machinery of the management of the higher educational quality are revealed in the article. The necessity of making auditing agencies and the introduction of auditing procedures into the independent assessment of higher educational quality are proved in the format of entering Ukraine into the unified educational European area.

Останнім часом серед новітніх, але визначальних, на нашу думку, засобів, що використовуються в управлінні і впливають на якість вищої освіти в країнах світу виокремлюються професійні стандарти, створювані асоціаціями роботодавців, кваліфікаційні вимоги до випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ), що формуються галузевими об'єднаннями та фаховими асоціаціями, моніторинг ВНЗ і освітніх програм, здійснюваний рейтинговими агентствами, громадська акредитація ВНЗ, що впроваджується експертними агентствами. До цього ряду органічно вливається і освітній аудит як складник механізму управління якістю вищої освіти, що дозволяє поєднати внутрішню і зовнішню оцінки її якості та уможливити повноцінне здійснення процедури громадської акредитації.

У вітчизняних та зарубіжних науково-практичних виданнях помітне значення поживлення та наукове занепокоєння проблемою забезпечення якості вищої освіти, а також розробкою відповідного управлінського інструментарію. Актуальність розвитку інституту освітнього аудиту у сфері вищої освіти сприяла здійсненню наукових розвідок В. М. Бєсчастним [1, с. 17], В. І. Луговим [2], Дж. Х. Роджерсоном [3], Ю. Б. Рубіним [4; 5] та іншими вченими, які наголошують на необхідності запровадження аудиторських процедур для здійснення незалежної оцінки якості вищої освіти, визначення якісного рейтингу із залученням громадських організацій, замовників та споживачів освітніх послуг. Разом з тим зазначимо, що сьогодні ще не створено єдиної теоретично обґрунтованої концепції якості вищої освіти, як і не існує жодної ефективно діючої комплексної системи її оцінювання [6; 4]. Державний контроль якості вищої освіти певним чином забезпечується процедурами ліцензування, акредитації, з'явилася вмотивована необхідність у ранжуванні і моніторингу ВНЗ (обґрунтовано у наших статтях [7; 8; 9]). Більшість ефективних управлінських засобів впливу на якість вищої освіти, в т. ч. і освітній аудит ВНЗ, є надбанням прогресивних країн світу, і вони

© Шевченко С.О., 2009.

далеко не всі імplementовані в Україні. Це ще раз свідчить про те, що не всі цілі та напрямки дій, встановлені Болонською декларацією для впровадження на європейському, національному та інституційному рівні, є досягнутими. Тому Україні слід підвищити темпи просування та ретучності для повного і належного їх запровадження і після 2010 року [10].

Метою статті є розкриття сутності й специфіки процедури освітнього аудиту ВНЗ як інструменту державно-громадського механізму управління якістю вищої освіти, обґрунтування необхідності створення аудиторських агентств та запровадження процедур для здійснення незалежної оцінки якості вищої освіти в умовах входження України до єдиного освітнього європейського простору.

Поняття "аудит" походженням з Великобританії, воно сформувалося в фінансовій галузі людської діяльності в зв'язку з розвитком підприємництва. Аудит — це "... фінансовий аналіз, бухгалтерський контроль, ревізія фінансово-господарської діяльності підприємств, установ і організацій, що проводяться незалежними кваліфікованими у цих сферах фахівцями. Головні вимоги до нього — бездоганна чесність, незалежність, професійна підготовка та використання сучасних контрольно-оцінних засобів і процедур" [11, с. 19].

Дещо інше, сучасна дефініція цього поняття наводиться у електронній вільній енциклопедії: "Аудит — це незалежна перевірка з метою висловлення думки про достовірність. Слово "аудит" в перекладі з латинської означає "слухання" і застосовується у світовій практиці для позначення перевірки. Під "аудитором" розуміють усяку виконувану незалежним експертом перевірку якого-небудь явища чи діяльності — тут розрізняють операційний, технічний, екологічний та інші різновиди аудиту. Окремі види аудиту близькі за значенням до сертифікації" [12].

Мета типового фінансового аудиту — визначення фінансового стану підприємства, установи чи організації та вироблення рекомендацій щодо його поліпшення" [13, с. 18]. Більш емнісним та універсальним, на нашу думку, є твердження, згідно з яким мета аудиту полягає у зборі інформації і даних на вибірковій основі з послідовним винесенням професійного судження про результати діяльності (якості) та відповідної експертної оцінки всієї сукупності (процесу), з якої здійснювалась вибірка [3, с. 62].

Поняття "аудит якості" у світі визначається по різному: в стандарті ISO 9000:2000 воно тлумачиться як "систематичний, незалежний і документований процес отримання даних і їх об'єктивної оцінки з метою визначення ступеня відповідності критеріям аудиту", в колишньому міжнародному стандарті ISO 8402 — як "систематичне і незалежне дослідження з метою визначення відповідності діяльності у сфері якості і відповідних результатів запланованим заходам, а також перевірка ефективності реалізації цих заходів та їх відповідності поставленим цілям" [3, с. 61]. Поняття "освітній аудит" в Швейцарії, Іспанії, Великобританії, Італії, Голландії трактується в термінах інструментального аудиту; в Данії, Фінляндії, Норвегії — в термінах аудиту якості; в Німеччині — в термінах системної акредитації [5, с. 97].

В Україні поняття "освітній аудит" в державно-управлінській та освітній практиці майже не вживане. Навіть такі сучасні вітчизняні видання як "Державне управління та державна служба: словник-довідник" [13], "Енциклопедія освіти" [14] не містять трактування цього поняття у контексті застосування в освітній галузі, тому впевнено можна зробити висновок, що "освітній аудит" — новітнє поняття у вітчизняних державно-управлінській та педагогічній наукових галузях.

У Російській Федерації освітній аудит — не нова процедура. Російська дослідниця Н. Ф. Єфремова визначає освітній аудит в сфері загальної середньої освіти як "оцінювання результатів навчальної діяльності спеціальними атестаційними службами, що мають сертифікат на проведення контрольно-оцінних процедур стандартизованими педагогічними вимірниками при дотриманні правил, встановлених законом про освіту або іншими нормативними документами" [11, с. 20].

Здійснений аналіз існуючого понятійно-категорійного апарату дає нам підстави визначити поняття "освітній аудит у сфері вищої освіти", як процедуру здійснення незалежними акредитованими експертами перевірки та оцінювання (з послідовним декларуванням гарантованої достовірності професійного судження) діяльності ВНЗ в цілому, досягнення заявленого ним рівня якості вищої освіти та її гарантій, освітніх стандартів, у відповідності до яких формуються професійні, ділові та особистісні компетенції студентів і забезпечується їх конкурентоспроможність у освітньому просторі. Мета освітнього аудиту у сфері вищої освіти полягає у виясненні відповідності вищу

очікуванням суспільства в сфері вищої професійної освіти, присвоєння кваліфікацій прийнятної якості та відповідного стандарту [15]. Серед завдань аудиту ВНЗ: вплив на підвищення якості вищої освіти; гарантування всім учасникам освітнього процесу та споживачам послуг вільного доступу до надійної інформації щодо реалізації мети освітнього аудиту та в разі виявлення невідповідності прийнятним нормам і стандартам надання негайних пропозицій ВНЗ та рекомендацій щодо підвищення якості навчальних програм і стандартів; підтвердження звітності ВНЗ перед суспільством за використання наданих йому ресурсів з різних джерел і т.і. [15].

Об'єктами освітнього аудиту у вищій школі можуть бути: зміст освіти, освітні програми, технології навчання, управління освітнім процесом, використання наукових основ у системі управління персоналом, наукова діяльність ВНЗ, ефективність освітньої діяльності відокремлених підрозділів ВНЗ та ін. [16]. Мусимо визнати, що суб'єктів освітнього аудиту в Україні офіційно не існує, ними мають стати якнайшвидше створені незалежні інституції, що мають право на здійснення відповідних аудиторських процедур. Для цього доцільно проаналізувати існуючий закордонний досвід та визначитися в умовах і можливостях його застосування в нашій державі.

Для прикладу, у Великобританії ще в 1997 році створено неурядовий орган – Агентство з забезпечення якості вищої освіти, яке здійснює аудит якості – зовнішню експертизу ефективності внутрішньої системи гарантії якості освіти [17, с. 128]. Раніше аудит якості здійснювався Відділом аудиту якості (*Division of Quality Audit*) Ради з якості вищої освіти (*Higher Education Quality Council*) та Відділом з оцінки якості (*Quality Assessment Division*) Ради з фінансування вищої освіти у Великобританії [18, с. 106].

В Російській федерації в 2005 р. було створено Агентство з громадського контролю якості освіти і розвитку кар'єри (АККОРК – рос.), яке нині взаємодіючи з багатьма ВНЗ, об'єднує ряд громадських інституцій, які містять зацікавленість держави і роботодавців у зміні освіти, її економіці, менеджменті якості та ін., інтегрує використовувани в світі підходи щодо створення процедур, критеріїв показників, є основним оператором в сфері громадсько-професійної оцінки якості вищої освіти в державі. Робота агентства спрямована на удосконалення механізмів громадсько-професійної акредитації в Росії, забезпечення системності процесу отримання й оцінки об'єктивних даних освітньої діяльності ВНЗ. На даний час АККОРК має мережу регіональних представництв. Агентство аналізує і оцінює: зміст професійних освітніх програм; ефективність застосування освітніх технологій; організацію діяльності ВНЗ, включаючи підприємницьку активність; рівень освітнього менеджменту; ВНЗ як суб'єкт ринку освітніх послуг та відповідність його освітньої діяльності стандартам оцінки якості, що застосовуються загальноновизнаними закордонними акредитаційними агентствами [19]. АККОРК також приймає на себе відповідальність щодо засвідчення якості вищої освіти у окремо взятому ВНЗ перед громадськістю, Федеральною службою з нагляду в сфері освіти і науки (Рособрнадзор – рос.), органами державного управління освітою на місцях. Заслугує на увагу той факт, що крім основних працівників АККОРК майже половина – задіяні експерти – представники роботодавців, які зацікавлені в розвитку національної системи вищої освіти, а вищим органом його є Вища експертна рада у кількості 18 осіб. Серед них особливе місце займають експерти, які залучаються з академічного сектора (спеціалісти з наукової сфери, фахівці з розробок освітніх програм, внутрішнього управління тощо).

Ця асоціація отримує все більшу підтримку серед ВНЗ Росії щодо здійснення освітнього аудиту, співпрацює з різними державними та громадськими утвореннями: Федеральною службою з нагляду в сфері освіти і науки, Центром тестування професійної освіти, Асоціацією недержавних ВНЗ Росії, навчально-методичними об'єднаннями, радами ректорів ВНЗ, громадськими організаціями роботодавців “Делова Россия”, “Опора России”, а також отримує все більше визнання і є партнером європейських структур – Міжнародної мережі агентств гарантії якості вищої освіти (INQAАHE), Азійсько-тихоокеанської мережі гарантії якості (APQN), Європейської мережі гарантії якості в сфері вищої освіти (ENQA) та ін. [5, с. 79, 208].

Переконані, що головним завданням зовнішнього освітнього аудиту в Україні мають бути не тільки перевірка та підготовка керівнику ВНЗ аудиторського висновку, а створення передумов виходу ВНЗ на задані параметри розвитку, конкурентоздатні позиції завдяки відповідності рівня якості вищої освіти визначним державою стандартам [4; 6, с. 52]. Результати зовнішнього аудиту, проведеного на таких засадах,

можуть використовуватися незалежними рейтинговими агентствами, органами державного управління вищою освітою під час акредитації ВНЗ як свідчення інтеграції державної акредитації та суспільно-громадської оцінки якості вищої освіти.

Аудит може бути зовнішнім і внутрішнім. Одним із складників внутрішнього освітнього аудиту є складання ВНЗ звіту про самообстеження з заповненням відповідного модуля даних про себе. Ця процедура по-суті близька до існуючої нині самоперевірки при підготовці самозвіту ВНЗ до чергової акредитації, яка, згідно з “Положенням про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах”, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів від 09.08.2001 р. № 978, проводиться 1 раз на 5 років і не може претендувати на абсолютну достовірність оцінки діяльності ВНЗ для зацікавлених осіб. Проте зі здійсненням освітнього аудиту процедура послідуєчої акредитації буде більш цінною і результативною для ВНЗ, якщо внутрішнє самооцінювання буде виконано ретельно, об’єктивно, міститиме глибокий аналіз, помірну самокритику, і ніяк не рекламу чи самовихваляння. Термін його підготовки триває у Росії від 3-х до 6-ти місяців [6, с. 54].

В Україні внутрішній аудит якості та гарантії якості вищої освіти не є обов’язковою процедурою для ВНЗ. Проте в умовах розгортання співпраці з громадськими акредитаційними утвореннями, фаховими асоціаціями, рейтинговими агентствами, а також для створення внутрішніх систем моніторингу і якості вищої освіти, оцінювання її (якості) є необхідною, яка підсилюється участю України у Болонському процесі. Відсутність внутрішнього аудиту якості та гарантії якості вищої освіти значно ускладнюватиме і подовжуватиме процедуру зовнішньої оцінки якості вищої освіти, а також унеможливить перевірку вишом її об’єктивності та аргументації висновків. Іншими словами, процедура аудиту якості вищої освіти з бажаною або рекомендованою поступово набула статусу необхідної і обов’язкової, причому двосторонньо вмотивованої. Вона має сприяти більш чіткому усвідомленню керівництвом ВНЗ його стратегічних позицій, адекватної оцінки відповідності власних амбіцій реальним ресурсам.

В сучасних умовах має модернізуватися і сам ВНЗ: якщо він дійсно переїмається проблемами якості вищої освіти, то має постійно переконувати у цьому будь-якою власною політикою та процедурами внутрішньої оцінки якості освіти, які є невід’ємними складниками його внутрішньої культури. Становлення культури якості можна розглядати і об’єктом, і інструментом політики якості в системі вищої освіти: за висловлюванням М. К. Рєріха “не помышляющий о качестве пусть и не помышляет о культуре” [20, (ч. 4) с. 14].

Політика внутрішньої оцінки якості вищої освіти має декларувати його певні позиції щодо: стратегії якості ВНЗ і стандартів; організації системи гарантії якості; відповідальності керівництва ВНЗ, його структурних підрозділів та відповідальних працівників за дотримання гарантії якості; участі студентів у процедурах гарантії якості; взаємодоповнення навчальної і науково-дослідницької діяльності; методів здійснення політики та її державного регулювання і т. і.

Об’єктом внутрішнього аудиту закономірно стають і гарантії якості вищої освіти, що надаються конкретним ВНЗ, оскільки саме завдяки їх непохитності абітурієнт робить певний вибір щодо вступу до ВНЗ; роботодавець впевнюється у високому рівні компетентності та конкурентноздатності майбутнього працівника, що приїде на ринок праці; органи державного управління вищою освітою України та інших країн-учасниць Болонського процесу мають бути переконані у високій якості навчальних програм, за якими здійснюється навчання у вишах та високому рівні стандартів, у відповідності до яких присуджуються освітньо-кваліфікаційні рівні та кваліфікації. Тому на часі у ВНЗ України — розробка, офіційне затвердження і оприлюднення для масового користування стратегії та політики забезпечення якості, а також процесів і процедури — гарантії якості вищої освіти. Для цього ВНЗ разом з органами державного управління вищою освітою необхідно розробити механізми затвердження, рецензування та моніторингу за якістю стандартів і програм, а також підтвердження відповідності присуджуваних випускникам кваліфікацій встановленим стандартам якості. До них слід додати положення про: критерії і процедури оцінки навчальних досягнень студентів; критерії оцінювання компетентності викладачів ВШ; “потужність” освітніх ресурсів та можливості доступу до них; розповсюдження відповідної достовірної і актуальної інформації серед громадськості щодо пропонуваного ВНЗ програм та сертифікатів і т. і.

В суспільстві більш об’єктивними вважаються, звичайно, результати зовнішнього аудиту. Зовнішній освітній аудит досить корисний, оскільки має на меті забезпечення

гарантії якості вищої професійної освіти та допомогти керівництву ВНЗ оволодіти реальною ситуацією для управління його розвитком. Він має здійснюватися не самим ВНЗ, а незалежними висококваліфікованими організаціями.

Як уже зазначалося, таких організацій сьогодні в нашій державі практично немає, тому що у відведеному існуючим законодавством полі вони не передбачені, а існуючі потенційні претенденти позбавлені права і легітимності для здійснення оцінки освітньої діяльності ВНЗ. В порядку прогресивного реагування на виклики сьогодення окремі утворення вже за власною ініціативою залучаються до цієї справи, проте такі спроби уможливають використання їх лише для “внутрішнього користування”. З врахуванням вимог п. 22 щорічного Комюніке конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту у м. Льовен і м. Лувен-ла-Ньов [10] щодо багатомірних інструментів прозорості, рішення квітневої 2009 р. колегії Міністерств України (п. 5.2) [21], ініціатив громадського освітнього руху, прагнучи та споживачів послуг вищої освіти в Україні вкрай необхідним вбачається створення відповідних суб’єктів для здійснення незалежного зовнішнього аудиту вищої освіти та розробка відповідних методик його впровадження.

Як свідчить зарубіжна практика, зовнішній аудит виявився досить ефективним інструментом, який дозволив “підвести” ВНЗ до отримання акредитації. Здійснення зовнішньої оцінки якості вищої освіти має надати гарантії щодо: захисту академічних стандартів вищої освіти; захисту прав споживачів освітніх послуг; поширення серед громадськості інформації, отриманої незалежними експертами про якість освітніх програм, що впроваджуються вищими та відповідності задекларованих результатів навчання реальним, отриманим “на виході”. Процедури зовнішнього оцінювання можуть передбачати оцінювання та акредитацію програм, предметів, напрямків спеціальностей, ВНЗ, комбіновані варіанти, а також бути в межах затверджених єдиних нормативів (правил) здійснення освітнього аудиту [22], згідно з якими не порушуватиметься незалежність ВНЗ. Аудит має враховувати інтереси студентів та інших зацікавлених сторін і спиратися на результати внутрішньої оцінки якості.

Ще до розробки і запровадження процедур зовнішнього оцінювання якості вищої освіти необхідно визначити та узгодити зі всіма причетними до них сторонами цілі та завдання оцінних методів, опис і зміст відповідних процедур, якомога раніше оприлюднити їх. Це буде сприяти прозорості і зрозумілості прийнятих аудитором рішень. Заключні висновки мають ухвалюватися на підставі занесених в протоколи і звіти конкретних даних і переконливих свідчень. Аргументованість, достовірність і корисність процедур зовнішнього оцінювання якості буде вищою при дотриманні незалежними агентствами такої послідовності дій з оцінювання якості: внутрішнє оцінювання — зовнішнє оцінювання — попередній звіт — оприлюднення звіту — оцінка наступних дій ВНЗ, а також створенні таких умов: наявність значного досвіду та вичерпної компетентності експертів-аудиторів, проведення комунікативних заходів (брифінгів, тренінгів) для них; залучення міжнародних експертів, студентів до оцінювання якості вищої освіти; визнання вищим навчальним закладом фундаментального значення розвитку його системи гарантії якості у забезпеченні якості вищої освіти України.

Вважаємо за потрібне зауважити на важливості етапу процедури оцінки якості вищої освіти, на якому оприлюднюються рекомендації щодо наступних дій ВНЗ. Практика минулого переконала майже всіх у тому, що саме на цьому етапі всі подальші дії закінчувались. Тому, на наше переконання, до плану подальших дій ВНЗ аудиторів обов’язково мають включати завчасно установлені і чітко структуровані процедури узгоджених корегуючих дій, які гарантують не тільки прийняття до уваги рекомендацій, але й обов’язкове їх практичне втілення, оскільки аудиторською перевіркою слід тлумачити як складник безперервного процесу удосконалення якості освіти. Подальші зовнішні оцінки якості мають враховувати динаміку змін, досягнутих ВНЗ з часу останнього аудиту.

Час проведення освітнього аудиту та використовувани процедури визначаються і оприлюднюються завчасно, а аудиторське агентство, здійснюючи програмну та інституціональну оцінку освітньої діяльності ВНЗ, має спиратися на вироблені ним критерії, стандарти ENQA.

За допомогою здійсненого аналізу існуючого понятійно-категорійного апарату щодо проблеми освітнього аудиту у вищій школі ми визначили поняття “освітній аудит у сфері вищої освіти” та дійшли висновку про те, що зовнішній аудит є досить ефективним інструментом державно-громадського механізму управління якістю вищої

освіти, який дозволяє впевнено готуватися ВНЗ до процедури акредитації. Процедура освітнього аудиту має також виявити ступінь залежності формування загальних і спеціальних компетенцій випускника ВНЗ від структури вищої освіти, її змісту, програм, власне навчальних технологій та системи управління освітньою діяльністю ВНЗ. Тому з врахуванням вимог Болонського процесу, ініціатив громадського освітнього руху, працевдавців та споживачів послуг вищої освіти в Україні вкрай необхідним вбачається створення відповідних суб'єктів для здійснення незалежного зовнішнього аудиту вищої освіти. Це є можливим за умови внесення змін до нормативної основи — Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту” та інших підзаконних актів в частині створення та визначення повноважень таких утворень.

В плотному (експериментальному) варіанті вже зараз можна було б провести громадсько-професійну експертизу (освітній аудит) звітів про самообстеження ВНЗ в ході їх підготовки до чергової державної акредитації з тим, щоб використовуючи досвід сусідньої держави та європейських країн якнайшвидше напрацьовувати власний досвід проведення цієї процедури як одного з чинників забезпечення якості вищої освіти.

Процес аудиту має “додавати вартість”, тобто поліпшувати якість освіти. Додавання вартості в процесі аудиту передбачає, що обов'язком аудитора є надання пропозицій щодо поліпшення якості вищої освіти та удосконалення освітнього процесу у ВНЗ в цілому.

Розвиток державного управління в сфері оцінки якості вищої освіти має йти у напрямку збагачення змісту підходів та процедур, врахування інтересів різних зацікавлених сторін, з яким узгоджується помітна нині активізація громадсько-професійних утворень, що займаються оцінкою якості та гарантії якості вищої освіти. Модернізація державного управління якістю вищої освіти має привести до того, щоб гарантом якості виступав сам ВНЗ, а не держава, як було у нас до теперішнього часу. Адже в переважній більшості країн роль органів державного управління полягає в тім, щоб оцінити гарантії якості освіти, надаваної ВНЗ, і поінформувати про це суспільство.

Предметом подальших досліджень з проблеми є розробка чітких критеріїв, за якими буде здійснюватися освітній аудит, проблема взаємоузгодженості державного та громадсько-професійного механізмів здійснення процедур і т. і.

Список використаних джерел

1. *Бесчастний В. М.* Пріоритети подальшого розвитку державного управління в галузі освіти / В. М. Бесчастний // Держава та регіони : Серія: Державне управління : Науково-виробничий журнал. — Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2008. — № 4. — С. 14-17.
2. *Луговий В. І.* Декади ретроспективи і перспективи Болонського процесу: уроки для розвитку державно-управлінського фаху / В. І. Луговий: 29 травня 2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.academy.gov.ua/doc/doc_2009/m_n_p_k_2009/new/ppt/Lugoviy.ppt.
3. *Роджерсон Дж. Х.* Использование аудита при проверке качества образовательных программ / Дж. Х. Роджерсон // Качество. Инновации. Образование. — 2002. — № 3. — С. 61-64.
4. *Рубин Ю. Б.* Развитие системы внешнего образовательного аудита и его особенности в организации e-Learning / Ю. Б. Рубин // Высшее образование в России. — 2008. — № 11. — С. 45-50.
5. *Рубин Ю. Б.* Современное образование: качество, стандарты, инструменты: монография / Ю. Б. Рубин. — 2-е изд. — М. : Маркет ДС, 2009. — 336 с.
6. *Самойлов В.* UNIQue — Европейский знак качества в e-Learning / В. Самойлов, Т. Семкина // Высшее образование в России. — 2008. — № 11. — С. 50-56.
7. *Шевченко С. О.* Ранжування ВНЗ — впливовий чинник державно-громадського управління якістю вищої освіти / С. О. Шевченко [Електронний ресурс] Теоретичні та прикладні питання державотворення : Електронне наукове фахове видання. — Одеса : ОРДІВ НАДУ при Президентові України, 2008. — Вип. 3. — Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/tpdp/2008-3/R_2/08ssoyvo.pdf.
8. *Шевченко С. О.* Акредитація вищих навчальних закладів як основний інструмент розвитку державно — громадського механізму управління якістю вищої освіти / С. О. Шевченко // Ефективність державного управління : Зб. наук. пр. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. — Вип. 14/15. — С. 339-348.
9. *Шевченко С. О.* Удосконалення ліцензування вищих навчальних закладів в контексті забезпечення якості вищої освіти: державно-управлінський аспект / С. О. Шевченко // Держава та регіони : Серія: Державне управління : Науково-виробничий журнал. — Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2009. — № 1. — С. 190-196.
10. Болонський процес 2020 — Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі : Комюніке конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту, Льювен і Лувен-ла-Ньов, 28-29.04.2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main/php?query=education/higher>.

11. Ефремова Н. Ф. Образовательный аудит качества учебного процесса и его результатов / Н. Ф. Ефремова // Стандарты и мониторинг в образовании. — 2004. — № 5. — С. 19-22.
12. Википедия: Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.wikipedia.org/wiki/Аудит>.
13. Державне управління та державна служба : Словник-довідник / Уклад. О. Ю. Оболєнський. — К. : КНЕУ, 2005. — 480 с.
14. Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
15. Руководство по проведению образовательного аудита высших учебных заведений с целью гарантии качества образования и путей его обеспечения [Электронный ресурс]. — Режим доступа : // <http://www.Akkork.ru/20041/>.
16. Стандарты и руководства по гарантии качества высшего образования [Электронный ресурс]. — Режим доступа : // <http://www.Akkork.ru/20077/>.
17. Трайнев В. А. Повышение качества высшего образования и Болонский процесс. Обобщение отечественной и зарубежной практики / Трайнев В. А., Мкртчян С. С., Савельев А. Я. — М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2008. — 392 с.
18. Глобализация и конвергенция образования: технологический аспект : Научное издание / Под общ. ред. Ю. Б. Рубина. — М. :ООО «Маркет ДС Корпорейшн», 2004. — 540 с.
19. Агентство по общественному контролю качества образования и развитию карьеры [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.akkork.ru/2/>.
20. Сальников И. Реформирование высшей школы: концепция новой образовательной модели / И. Сальников, С. Бурухин // Высшее образование в России. — 2008. — № 2. — С. 3-11.
21. Мета реформ у вищій школі — якість і доступність освіти : Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 02.04.2009 р., протокол № 4/1-4 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/education/higher/dz/41_4.doc.
22. Свод правил и нормативов по гарантии качества и стандартам высшего образования [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.Akkork.ru/20043/>.

*Рекомендовано до друку кафедрою філософії, соціології державного управління
Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України
(протокол № 11 від 12 травня 2009 року)*

Надійшла до редакції 22.05.2009
Рекомендована до друку 19.06.2009

